

جلسه ۲۶

صورت مشروح مجلس یوم شنبه ۱۵
میزان ۱۳۰۰ مطابق ششم صفر المظفر
سنه ۱۳۴۰

(مجلس یکساعت قبل از غروب در تحت ریاست
آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید)

(صورت مجلس یوم پنجشنبه سیزدهم میزان
مطابق چهارم شهر صفر را آقای آصف الممالک قرائت
نمودند)

نایب رئیس - آقای آقا میرزا ابراهیم قمی
(اجازه نطق)

آقا میرزا ابراهیم - در صورت مجلس بنده را
در جلسه گذشته عیب بدون اجازه نوشته اند در صورتیکه
بنده اطلاع داده بودم .

نایب رئیس - اصلاح میشود - آقای آقا سید
یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - راجع به آن پیشنهادی که
از طرف هیئت دولت درباره مهاجرین گیلان بمجلس
آمده بود بنده شرحی داشتم که اگر مجلس اجازه
میدهد عرض کنم

نایب رئیس - حالا موقع آن شرح نیست
ممکن است در آخر مجلس اظهار نمایند - کمیسیون
که برای تحقیق انتخابات آذربایجان در سابق معین
شده بود ۳ نفر انتخاب شده بودند ۳ نفر دیگر هم
انتخاب شده اند - آقای بیان الدوله با ۳۷ رأی
آقای آقا سید یعقوب با ۳۳ رأی - آقای مستشار
السلطنه با ۱۹ رأی - دستور امروز انتخابات هیئت
رئیس است ولی کافنی از مهاجرین گیلان رسیده است
اگر اجازه میفرمائید اول قرائت شود بعد شروع بانتهاب
هیئت رئیس گردد .

(آقای آصف الممالک بمضمون ذیل قرائت نمودند)

مقام منبع محترم ریاست مجلس شورای ملی
دامت شوکته

نظر باینکه تزییقات و فشار و مصائب با اهالی
گیلان بقسمی فوق العاده است که نمیتوان بیش از این
خودداری نمود نظر باین که با کمال تأسف اهالی
گیلان در مجلس شورای ملی نماینده ندارند با کمال
احترام از حضور مبادک تقاضا و استدعا می نمایم
مقرر فرمائید یکمده از وکلای محترم مجلس معین
شده کمیسیونی در مجلس محترم منعقد فرموده و چند
نفر از مطلقین ما اهالی گیلانهم حاضر شده خاتمه به
اوضاع حالیه گیلان بدهند بدیهی است تصدیق
میفرمائید که این استدعا مشروع در دوره های گذشته مجلس
محترم سابقه داشته مخصوصاً منتظریم هر چه زود تر
استدعا ماها بموقع اجرا رسیده و تشکیل کمیسیون
گیلان با اهالی اعلام فرمائید

نایب رئیس - مهاجرین تقاضای همچو کمیسیونی
کرده اند البته معلوم است موکول بنظر مجلس شورای
ملی است حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا
(اجازه)

سلیمان میرزا - بیچاره بدبخت مهاجرینی که
از گیلان آمدند انصافاً راجع بصدمات و زحماتی که
این بدبختها در این مدت متحمل شده اند هر چقدر
گفته شود کم است بنده محتاج نمیدانم که شرح
مفصلی در این موضوع صحبت کنم که چقدر باین

شعبه سوم - آقای میرزا علی کازرونی . آقای
حاج شیخ اسدالله . آقای حاج مقبل السلطنه . آقای
مستوفی الممالک . آقای سدید الملک . آقای تدین
آقای عمید الممالک . آقای مشیر الدوله . آقای حاج
آقای شیرازی . آقای حائری زاده . آقای
احتشام الدوله . آقای عمید السلطنه (گفته شد
وزیر است)

رئیس - ملغی است خارج میشود

(آقای سهام السلطان مجدداً استقراع نموده
آقای امین استخراج شد)

شنبه چهارم آقای منتصر الملک - آقای سید
فاضل - آقای وقار الملک - آقای رئیس التجار -
آقای معتضد الدوله - آقای سلطان العلماء - آقای
آقا میرزا ابراهیم خان - آقای نظام الدوله -
آقای فتح الدوله - آقای غضنفر خان - آقای سردار
معظم خراسانی - آقای آقا میرزا محمد نجات
شعبه پنجم آقای آقا سید کاظم یزدی - آقای
عماد السلطنه - نماینده اصفهان آقای حاج میرزا
مرتضی - آقای سهام السلطان - آقای بیان الملک
- آقای بیان الدوله - آقای سردار مخم - آقای
امیر ناصر - آقای شیخ العراقین زاده - آقای میر
سید حسن کاشانی - آقای طباطبائی - آقای عدل
السلطنه

شعبه ششم آقای صمصام السلطنه آقای اقبال
السلطان - آقای رکن الملک - آقای آقا شیخ
ابراهیم زنجانی - آقای امین التجار اصفهانی - آقای
سلیمان میرزا - آقای محمد هاشم میرزا - آقای
موتمن الملک - آقای مساوات - آقای آقا میرزا هاشم
آشتیانی - آقای شیخ الاسلام ملایری - آقای فهیم
الملک

رئیس عده حضار را که عرض کردم هفتاد و
هشت نفر است چون دو نفر (آقای امیراهلم و
عمید السلطنه) خارج شده اند هفتاد و پنج نفر می
ماند لذا هر شعبه ۱۲ نفر خواهد بود غیر از شعبه اول
و دوم و سیم که سیزده نفر خواهد بود

سهام السلطان بقیه اسامی استخراج
میشود شعبه اول آقای مستشار الملک

رئیس حاضر نیستند محسوب نمیشود

سهام السلطان شعبه اول آقای شیخ الاسلام
اصفهانی شعبه دوم آقای آقا میرزا طاهر تنکابنی

رئیس کمیسیونها بیکه حالا باید تشریف
ببرند و از شعبات معین فرمائید کمیسیون بودجه
۱۸ نفر کمیسیون محاسبات مجلس ۶ نفر کمیسیون
عریاض و مرخصی ۶ نفر کمیسیون مبتکرات ۶
نفر بعلاوه ۳ نفر کسر اعضاء کمیسیون تحقیق
انتخابات آذربایجان هم باید معین شود ۳ نفر
معین شده اند ۳ نفر دیگر باید معین شود فراموش
نشود چون مدتی است ۳ نفر که معین شده اند
منتظر تکمیل عده هستند ۳ نفر که معین شده اند آقای
مشیر الدوله و آقای سلیمان میرزا و آقای رکن
الملک هستند

جلسه آینده روز شنبه ۳ ساعت قبل از غروب
خواهد بود

دستور هم تعیین هیئت رئیس است

مجلس موقع مغرب ختم شد

قونسول برای اقامت در شهرسای عمده و در بنادر
مملکت یکدیگر که این قبیل مأمورین مجاز به اقامت
در آنجا هستند مأمور نمایند و مأمورین مزبور باستثنای
حق رسیدگی بامور مراقبه و مشاجره و جنحه و جنایت
تبعه از تمام حقوق و امتیازات که بمأمورین قونسولگری
دول کامله الوداد داده شده بهره مند خواهند بود
مأمورین مزبور باید قبل از شروع به انجام وظایف
مأموریت خودشان مطابق معمول تصدیق نامه مأموریت
را (اکز گواتر) از دولتی که در مملکت او که
در مملکت او اقامت خواهند داشت تحصیل نمایند

دولتین متعهدتین اگر مایل شدند یک نفر از
تجار را بسمت جنرال قونسول یا ویس قونسول یا
وکیل قونسول معین نمایند مأموریت آن افتخاری
خواهد بود

فصل ششم - این عهدنامه در چهار نسخه به السنه
فارسی چینی و فرانسه نوشته خواهد شد اگر اختلافی
در تعبیر عبارت فارسی یا چینی روی دهد مطابق
نسخه فرانسه که برای طرفین واجب الاجرا است قطع
خواهد شد

فصل هفتم - این عهدنامه موافق قوانین مملکت
ایران و چین بتصدیق اعلیحضرت شاهنشاه ایران و
رئیس جمهوری چین رسیده هر چه زودتر مبادله
خواهد شد

لذا و کلام مختار این عهدنامه را امضاء نموده
و بهر خود مهور داشتند در شهررم بتاریخ روز ۳ شنبه
۱۲ شهر رمضان یکم - زار و سیصد و سی هشت
هجری و غیره ژون یکم - زار و نهصد و بیست
میادی سال نهم جمهوری چین .

امضاء : میرزا اسحق خان مخم الدوله (محل
مهر) امضای فرانسه .

امضاء : وان کوان کی (محل مهر) بخط چینی
امضای فرانسه .

رئیس - بکمیسیون خارجه ارجاع میشود
چیزیکه از دستور امروز باقی میماند تعیین شعبات
است بعد وقتیکه بیرون تشریف میبرند تعیین چهار
کمیسیون از شعبات عده حاضر ۷۷ نفر است هر شعبه
۱۳ نفر خواهد بود غیر از شعبه ششم که دوازده
نفر است .

(آقای سهام السلطان اسامی نمایندگانرا
استقراع نموده و شعب شش گانه بموجب شرح ذیل
قرعه معین شدند)

شعبه اول آقای نصره الدوله - آقای جلیل الملک
آقای مؤتمن السلطنه - آقای ارباب کیخسرو - آقای
محقق العلماء - آقای آقا سید یعقوب - آقای صدرائی
آقای عماد السلطنه خراسانی - آقای ملک الشعراء
آقای حکیم الملک - آقای دکتر لقمان -
آقای نصیرد یوان - (بعضی گفتند دوازده نفر
شد فرمودند ۱۳ نفر)

رئیس - دوازده نفر را اول مینویسند بعد
پنج نفر باقیمانده را بین شعب تقسیم مینمایند .

شعبه دوم - آقای حاج میرزا اسدالله خان .
آقای صدر الاسلام . آقای معتمد السلطنه . آقای
آصف الممالک . آقای شریعتمدار . آقای رفعت الدوله
آقای سردار معظم کردستانی . آقای آقا شیخ محمد
جواد . آقای مستشار السلطنه . آقای مدرس . آقای
نصیر السلطنه . آقای آقا میرزا ابراهیم قمی .

بدبختان صدمه رسیده و چه گرفتاریها و تلخیها داشته اند بیچاره این يك قسمت اهل مملکت بدبخت تر از همه هستند و در موقعی که از يك قسمت مملکت به قسمت دیگر پناه آورده اند آظوری که باید و شاید از آنها پذیرائی و نگاهداری نشده است هر چند که از ولایات مقداز زیادی اعانه داده شده ولیکن محاسبات این محاسبات هم مانند سایر محاسبات دولت معلوم نیست و نمى دانم به محل مخصوص خود بمصرف رسیده یا نه البته اگر رسیدگی به محاسبات دوره های فترت بشود معلوم خواهد شد در هر حال بنده گمان میکنم هیچیک از آقایان که اینجا تشریف دارند مخالف نخواهند بود که باین يك مشت اهالی وطن همراه و مساعدت بشود (اغلب تصدیق نمودند) و تصور میکنم همه آقایان و کلاء حاضر هستند بهر نوعیکه ممکن است چه بدولت توصیه و تاکید بشود چه اقدامات مقتضیه دیگری بشود که این يك مشت جمعیت مهاجر بیچاره که در اینجا چیزی ندارند در این موقع زمستان تلف نشوند البته مملکت ما آنقدرها جمعیت ندارد که بدبختانه در هر واقعه هزاران صد هزاران تلفات بدهم و بالاخره مملکتی که از حیث سکنه کم جمعیت است روز بروز از عده اش بکاهیم باید البته سعی کنیم که حتی الامکان يك نفر از اهالی مملکت ما کم نشود بلکه باید کوشش کنیم که بر جمعیت مملکت بیفزائیم (گفته شد صحیح است) زیرا در دنیا حکومت و حاکمیت بنا بر اکثریت است هر چه جمعیت ایران زیادتر بشود البته اهمیت او زیادتر خواهد شد و موقعیتش در همه کارها بیشتر خواهد بود فقط چیزی که باقی میماند باید عرض کنم این است که موافق نظامنامه داخلی يك کمیسیون که هموطنان عزیز ما خواسته اند یا باید از طرف دولت پیشنهاد بشود یا از طرف و کلاهیچون آقایان گیلانیها پیشنهاد کرده اند که از طرف و کلا باید معین شود بنده که یک نفر از نمایندگان هستم اول کسی هستم که پیشنهاد يك کمیسیون را از برای کمک و مساعدت با اهالی گیلان قبول میکنم و گمان میکنم سایر آقایان نمایندگانهم با بنده موافق باشند (اغلب تصدیق نمودند) بنابراین لازم نیست اهالی گیلان يك کمیسیون پیشنهاد کنند ما خودمان باید يك کمیسیون پیشنهاد کنیم برای کمک و همراهی نسبت بيك مشت هموطنان عزیز که در این زمستان تلف نشوند و هر قسم کمک و پیشنهادی چه از طرف دولت چه از طرف اهالی لازم است تهیه نمایند که این يك مشت اهالی بدبخت آسوده باشند و تلف نشوند

نایب رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده پیشنهادی دارم

می نویسم در ضمن مذاکره پیشنهاد توضیحات خود را عرض خواهم کرد

مستشار السلطنه - بنده راجع به مهاجرین گیلان علاوه بر مساعدتهای مادی که حضرت والا بیان فرمودند چون مساعدتهای مؤثر تری باید از طرف مجلس شورای ملی و از طرف حکومت بشود تأسیس يك کمیسیون را پیشنهاد میکنم و میخواهم که در آن کمیسیون قضایای اصلیه که مسئله ختم غائله گیلان هست حل شود خود گیلانیها چندان در بند اعانه و کمک

مادی نیستند زیرا همه آنها صاحبان مکتب و ثروت و صاحبان املاک و عزت و راحتی هستند بلکه نخستین تقاضا و استدعای آنها از مجلس شورای ملی این است (و البته تمام آقایان نمایندگانهم همین عقیده را دارند) که آنها راحت شده بوطن عزیز و مسکن مألوف خود معاودت نموده و در قضیه انتخابات نمایندگان مجلس شورای ملی شرکت کنند

نایب رئیس - آقای آقا سیدفاضل درموضوع کمیسیون فرمایشی دارید

آقای سیدفاضل - بنده خواستم عرض کنم که وضعیات گیلان خدمت آقایان نمایندگان گمان می کنم محتاج بشرح نباشد حقیقتاً وضعیت گیلانیها فوق العاده رفعت انگیز است بر حسب دعوتیکه در چند روز قبل در خانه آقای شریعتمدار آقایان گیلانیها کرده بودند و بنده هم یکی از مدعوین بودم با آنکه بنده مثل خود گیلانیها از وضعیات آنها مسبوق و مطلع بودم اما بعد يك چیزهای دیگری مسبوق شدم که مخصوصاً نمی توان تحمل کرد مسئله تقاضای مهاجرین گیلان نه از حیث اعانه و کمک مادی است بجهت اینکه با آنها تکیه اعانه باید داده شود و مستحق رعایت بودند اعانه داده شده و اگر قرضه هم باید داده شود يك اندازه با اشخاص لازم داده شده عمده نظر اهالی گیلان این است که چند سال است که ثروت و اموال آنها بکلی از بین رفته و مسکن و ماوای آنها کاملاً دچار مخاطره گشته همه دور از وطن و دور از عائله و پسران و سرزن از شوهر خبر ندارد این وضعیات را اگر بغواهم شرح دهم مثنوی هفتاد من کاغذ میشود حاصل این است که وضعیات گیلان خیلی اسف آورو عطف نظر بوضعیت مهاجرین که انشاء الله الرحمن بتوجهات آقایان نمایندگان بزودی بوطن مألوف خودشان مراجعت نمایند و آسایش داشته باشند فوق العاده لازم و ضرور است و این کمیسیون را بنده موافقم و کمال رضایت و موافقت را دارم که يك کمیسیون از طرف آقایان نمایندگان پیشنهاد شده و بدولت در ترتیب آسایش مهاجرین گیلان کمک کنند که در نتیجه می توانند با احترام بوطن و خانه خودشان مراجعت کنند

نایب رئیس - آقای آصف الممالک (اجازه)

آصف الممالک - بنده در باب وضعیات زندگانی اهالی گیلان چیزی نمی خواهم عرض کنم چون بر همه آقایان کاملاً واضح است و زحماتی را که آنان دیده و کشیده اند همه آقایان بخوبی می دانند بنده راجع بيك قسمت که در عرض خودشان بمجلس اظهار کرده بودند که (متأسفانه نمایندگان ما این دفعه در مجلس نیستند) می خواهم عرض کنم که همه آقایان نمایندگان گیلان هستند و علاقه صمیمانه نمایندگان گیلان با آنها دارند همه آقایان نمایندگان دارند و تصور می کنم با مجاهداتی که دولت فعلاً مبذول داشته اسباب آسایش آنها فراهم و طوری بشود که بتوانند بوطن خود معاودت بنمایند و انشاء الله بزودی نمایندگان آنها هم تشریف آورده و با ما شرکت خواهند کرد

(گفته شد صحیح است)

نایب رئیس - آقای شیخ الاسلام (اجازه)
شیخ الاسلام اصفهانی - بنده فرمایشات شاهزاده سلیمان میرزا و سایر آقایان را تصدیق دارم

و کمک و مساعدت با برادران گیلانی را هم لازم میدانم الا اینکه حضرت والا جمله فرمودند راجع به پولی که از ولایات آمده بود بنده از اعانه سایر ولایات خبر ندارم فقط از اعانه که از اصفهان آمده بود خبر دارم که دوهزار دوهفتصد تومان و کسری بعنوان اعانه از برای غارت زدگان گیلان توسط بنده و آقای امین التجار بر حسب چند طغرا حواله تلگرافی آوردند بنده پس از سؤال و جوابهایی که با آقای رئیس الوزراء کردم براترا خودم شخصاً به کمیسیون برده و مأمورین کمیسیون برات را بردند و پولهایش را گرفتند و تاقران آخر خود بنده نشسته بودم که فیما بین حضرات گیلانی تقسیم نمودند بنده از کمیسیون قبض دارم و صورت جزئی هم داده اند موجود دارم و علاوه این پول به مصرفی رسید که اسباب تحسین و تمجید همه شد زیرا که صدوهشتاد و هفت نفر از مهاجرین گیلان بواسطه این پول بوطن خودشان رفته و بعد هم تحقیقات کردم بسلامتی وارد شده بودند مقصود این است که يك شاهی از اعانه اصفهان بپذیر و ضایع نشد

نایب رئیس - بنده عرض می کنم که همه ما باید قدر آقای مؤتمن المملک را بدانیم بواسطه آنکه اکثر خارج از موضوع صحبت می دارید بطور نزاکت هم گفته میشود باز هم ملاحظه نمی فرمائید بنده تصور می کنم مذاکرات در این مسئله کافی باشد همانطور که اغلب آقایان فرمودند مسئله گیلانی اظهار من الشمس و بر هر کس واضح است و چیزی نیست که در آن اینقدر مذاکره شود (گفته شد صحیح است) همان طور که اغلب آقایان یکسان واحد فرمودند حال آن قسمی است که بر همه کس لازم است با آنها مساعدت و همراهی کند آقای آصف الممالک فرمودند ما همه نماینده آنها هستیم همین طور است سعادت ما هم در این مرام میباشد اگر آقایان صلاح می دانند تذکرات در این مسئله کافی باشد و در خصوص پیشنهادی که آقای حاج شیخ اسدالله کرده اند مذاکره شود آقایان مذاکرات را کافی می دانند (جمعی گفتند کافی است)

آقا سید یعقوب - بنده قبل از همه اجازه خواستم

نایب رئیس - اینطور نیست دونه دیگر هم قبل از شما اجازه خواسته اند

(آقای امیر ناصر پیشنهاد آقای حاج آقارا

بمضمون ذیل قرائت نمودند)

بنده پیشنهاد می کنم کمیسیونی که عده آن شش نفر باشد معین شده که رسیدگی بمذاکرات مهاجرین رشتی نموده راپورت بمجلس داده تا مجلس مساعدت با آنها نماید

آقای میرزا ابراهیم قمی - بنده عرضی دارم

نایب رئیس - راجع باین موضوع است

آقای میرزا ابراهیم قمی - بله درباره

امضاء کمیسیون حرف دارم

نایب رئیس - فرمائید

آقا میرزا ابراهیم قمی - بنده عرض می کنم هفت نفر باقره معین بشود چون

ابراهیم خان ۳۱ رأی - آقایان بیان الدوله و تدین هریک ۲۹ رأی - آقای آصف الممالک ۲۶ رأی - آقای رکن المملک ۲۴ رأی - آقای امیر ناصر ۲۳ رأی - آقای عماد السلطنه طباطبائی ۱۷ رأی - آقای شیخ الاسلام ملایری ۳ رأی - شیخ الاسلام مطلق ۲ رأی - عماد السلطنه مطلق ۳ رأی - آقای عماد السلطنه خراسانی ۲ رأی - آقای غضنفرخان ۳ رأی - آقای فهیم المملک ۲ رأی - آقای مستشار السلطنه ۲ رأی - آقایان عمید الممالک - امین التجار - آقا سید کاظم یزدی - سردار مخم - آقا میرزا هاشم آشتیانی - آقا میرزا ابراهیم قمی - سلطان العلماء المملک الشعراء - منتصر المملک هر يك يك رأی ورقه سفید علامت امتناع ۴)

رئیس - باز اکثریت تام حاصل نشده است باید تجدید انتخاب شود

ثالثاً اخذ و استخراج آراء بعمل آمده بقرار ذیل نتیجه حاصل شد

(مهره های تقشیشیه و اوراق آراء هر يك ۶۳)

(آقای سهام السلطان ۳۵ رأی - آقایان بیان الدوله و میرزا ابراهیم خان هریک ۳۲ رأی - آقای تدین ۲۸ رأی - آقای آصف الممالک ۲۵ رأی - آقای امیر ناصر ۲۳ رأی - آقای رکن المملک ۲۲ رأی - آقای عماد السلطنه اصفهانی ۱۹ رأی - آقایان شیخ الاسلام ملایری و غضنفرخان هریک ۲ رأی - آقای منتصر المملک ۳ رأی - آقایان رفعت الدوله - مستشار السلطنه - عماد السلطنه خراسانی شریعتمدار - آقای شیخ ابراهیم زنجانی - نصیر السلطنه هریک ۱ رأی - آقایان ملک الشعراء و آقا میرزا ابراهیم قمی هریک ۲ رأی ورقه سفید علامت امتناع ۴)

رئیس - آقای سهام السلطان با اکثریت تام

۳۵ رأی - و آقایان بیان الدوله و میرزا ابراهیم خان با اکثریت ۳۲ رأی و آقای تدین با اکثریت

نسبی ۲۸ رأی انتخاب شدند بقیه انتخابات اگر آقایان موافق باشند بماند برای روز ۳ شنبه ۳

ساعت بغروب - دستور جلسه اولاً تعیین تکلیف اعتبار نامه های آقایان صدرائی و معتمد السلطنه

و آقا سید محمد باقر دست غیب ثانیاً تعیین تکلیف دوسیه آقای حاج شیخ اسدالله ثالثاً انتخاب مباشرین

رابعاً بحث در پروگرام هیئت وزراء آقایان موافق هستند (گفته شد بلی)

(مجلس يك ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۲۸

صورت مشروح مجلس یوم سه شنبه نهم شهر صفر المظفر هزار و سیصد و

چهل مطابق هیجدهم میزان ۱۳۰۰

مجلس یکساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن المملک تشکیل گردید صورت مجلس یکشنبه شانزدهم را آقای بیان الدوله قرائت فرمودند

رئیس - آقای ملک الشعراء (اجازه)

ملک الشعراء - راجع به آقای آقا شیخ محمد